

PROGRAMACIÓ
CULTURA I VALORS ÈTICS
4t ESO

INS PUIG CASTELLAR
Seminari de Filosofia
CURS 22/23

ÍNDEX

- 1. Introducció**
- 2. Marc legislatiu**
- 3. Contextualització del centre**
- 4. Objectius de l'etapa**
- 5. Competències de la matèria**
- 6. Continguts claus, unitats didàctiques i temporització**
- 7. Metodologia i orientacions didàctiques**
- 8. Avaluació de l'alumnat**
  - 8.1. Criteris d'avaluació**
  - 8.2. Instruments d'avaluació**
- 9. Atenció a la diversitat**
- 10. Materials utilitzats. Bibliografia i webgrafia**

PROGRAMACIÓ CULTURA I VALORS ÈTICS (4t ESO)

1. Introducció

El document “ *El currículum competencial a l’aula* ” , del Departament d’Educació de la Generalitat de Catalunya, escriu que la programació d’aula és una eina als serveis del professorat, ja que ajuda a anticipar i concretar què ha de fer a l’aula i com ho ha de fer. També destaca que la programació serveix com a mitjà de comunicació professional, en tant que permet fer el seguiment de les actuacions previstes i és una eina útil perquè els equips docents reflexionin sobre la tasca educativa i sobre la progressió dels aprenentatges de l’alumnat. *Disposar d’un model per formalitzar les programacions facilita que qualsevol docent pugui analitzar, aplicar i millorar, si escau, les tasques educatives que s’hi expliciten.*

El present document proposa un model de programació didàctica per la matèria Cultura I Valors de 4t d’ESO. Així doncs, i segons el descrit , cal dir que aquesta programació és una pauta que té per objectiu planificar la tasca docent de forma eficaç i també dinàmica, organitzant el procés d’aprenentatge de l’alumnat de manera adaptativa i viva perquè es pugui acomodar a les situacions canviants i particulars, tant personals com d’aula.

1. Justificació de la programació

El Decret 187/2015 del 25 d’agost ordena els ensenyaments de l’educació secundària obligatòria que és l’etapa compresa entre l’educació primària i la post obligatòria, sent aquests una continuació dels estudis obligatoris o l’accés al món laboral. L’etapa consta de quatre cursos acadèmics que normalment comprèn edats entre els 12 als 16 anys i busca el desenvolupament personal sòlid a través de l’adquisició de competències culturals i socials relatives a l’expressió i comprensió oral, a l’escriptura, al càlcul i a la resolució de problemes de la vida quotidiana. També fa la seva aportació a l’educació per la igualtat de drets i oportunitats entre homes i dones, a l’autonomia personal, la corresponsabilitat i la interdependència personal i a la comprensió dels elements bàsics del món en els aspectes científic, social i cultural tot tenint molt present la diversitat pròpia dels éssers humans implícita en totes les perspectives enumerades. Tanmateix, l’etapa de l’ESO també ha de contribuir a desenvolupar les habilitats socials de treball i d’estudi autònom, la sensibilitat artística i creativa i la intel·ligència emocional, sempre amb esperit crític, essencial per enfrontar-se als reptes propis de l’edat. L’educació secundària obligatòria hauria de garantir el desenvolupament personal de l’alumnat en qualsevol entorn, atenent a les seves capacitats i preferències, proporcionant-li experiències en diferents àmbits i respectant la igualtat real d’oportunitats.

Considerant les premisses anteriors podem dir que les competències bàsiques esdevenen l’eix del procés educatiu, doncs tenen la pretensió d’aconseguir que l’alumnat sigui capaç d’enfrontar-se al món amb les eines més eficients. L’enfocament competencial defuig del currículum estanc i aposta per la interacció i la fluïdesa dels aprenentatges modelats per adquirir habilitats per intervenir activa i positivament en una societat plural i diversa, sense oblidar que hem proporcionar les eines necessàries per aprendre a aprendre per tal que

el procés de creixement vagi més enllà de la etapa obligatòria i tot l'alumnat continuï enriquint-se a llarg de la seva vida amb curiositat i actitud crítica.

En tot el procés d'aprenentatge el paper del docent ha de ser de guia. Un acompanyant que orienti i motivi, i tot i que puntualment seran necessàries classe magistrals per l'adquisició de certs continguts aquestes no haurien de representar el gruix de les dinàmiques d'aula. El docent hauria de ser un nexa entre el material curricular i l'alumnat a través de les activitats i tasques tant teòriques com pràctiques. La programació didàctica vertebrada i ordena com assolir els objectius del procés d'ensenyament i aprenentatge.

2. Marc legislatiu

Les directrius i referències per poder complir satisfactòriament amb la nostra tasca docent es proposen en els documents oficials que podem consultar sempre que ho considerem oportú per ajudar-nos a organitzar l'acció educativa. Aquests són:

- Llei Orgànica 8/2013, del 9 de desembre, per la millora de la Qualitat Educativa (BOE 10/12/2013).
- Llei Orgànica 2/2006, del 3 de maig, d'Educació (BOE 4/05/2006).
- Reial Decret 132 /2010, del 12 de febrer, pel qual s'estableixen els requisits mínims dels centres que imparteixen els ensenyaments del segon cicle de l'Educació Infantil, l'Educació Primària i l'Educació Secundària (BOE 12/03/2010).
- Reial Decret 1105/2014, del 26 de desembre, pel qual s'estableix el currículum bàsic de l'Educació Secundària Obligatòria i del Batxillerat (BOE 03/01/2015).
- Decret 143/2007, del 26 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació dels Ensenyaments de l'Educació Secundària (ESO). DOGC núm. 4915-29/06/2007.
- Decret 187/2015, del 25 d'agost, d'ordenació dels Ensenyaments de l'Educació Secundària Obligatòria. DOGC 28/08/2015.
- La llei d'Educació de Catalunya (LEC): llei 12/2009, del 10 de juliol, d'Educació.

3.- Contextualització

3.1. Característiques del centre

El centre on contextualitzem la nostra programació és un institut d'Educació Secundària de l'àrea metropolitana de Barcelona que ha sigut un punt de referència per la vida cultural i formativa del barri i entorn més immediat. Just acaba de commemorar els 50 anys des de la seva inauguració. És, per tant, el més antic de la ciutat i en el seu moment l'únic que oferia ensenyaments de grau mitjà. Malgrat que algunes de les instal·lacions estan envellides gaudeix d'espais oberts a prop de la Serralada de Marina i del riu Besòs i això fa que s'hi puguin realitzar activitats transversals variades i en contacte amb la natura.

Està situat en una zona especialment dinàmica, tocant al centre i al costat de l'Escola Oficial d'Idiomes, d'un dels centres esportius municipals, de l'estació de metro de la línia 9 i molt a prop d'un dels parcs més grans i verds de la ciutat. A més, participa en el programa *Patis Oberts* per oferir un espai d'oci extra als joves i ofereix el seu espai com a menjador social, gestionat conjuntament per una empresa externa, l'Ajuntament i l'AMPA.

Aquesta oferta tan eclèctica respon a les necessitats del barri on està enclavat. El nivell socio-cultural de la població escolar és mitjà- baix. La taxa d'atur de la població de la ciutat és d'un 13.79 %, una de les més elevades en poblacions de més de 40.000 habitants. La majoria de la població activa treballa al sector terciari.

Gran part de les famílies que hi viuen són nascudes aquí però els seus progenitors són oriünds del sud d'Espanya, sobretot d'Andalusia i d'Extremadura. En els últims anys han migrat persones de països asiàtics, sobretot de Xina, Bangladesh i Pakistan; llatinoamericans d' Equador, República Dominicana i Perú; en menor grau emigrants del Magrib, sobretot Marroc, i l'Est d'Europa, Rússia i Romania. Així la població del centre s'ha diversificat, per tant, s'ha intentat adequar l'oferta formativa i social a les demandes generades.

Compta amb una xifra aproximada del 60% d'alumnat *castellanoparlant*, encara que dominen també el català i l'accepten com llengua vehicular del centre, determinat pel PEC i el fan servir amb naturalitat tant amb el professorat com el personal no-docent. Val a dir que és un dels pocs espais de convivència on el practiquen. Al voltant d'un 20 % té com a llengua materna el català i la resta es diversifica en xinès, àrab, urdú i l'indi. Per tant, en el que es refereix a les demandes que al·ludíem, l'aula d'acollida així com l'ajuda necessària per assolir els coneixements, independentment de la llengua que parlin, ha estat imprescindible per la inclusió de l'alumnat nouvingut.

Per tot el descrit L'institut és catalogat de complexitat C amb una matrícula viva que permet acollir a l'alumnat acabat d'arribar.

El centre imparteix ensenyaments d'educació secundària obligatòria. Així es proposa un mòdul no fix degut a les necessitats imminents de la ciutat que es materialitza en la ESO en 5 grups de 1r, 4 grups a 2n, 4 grups en 3r, 5 grups en 4t; en els ensenyaments post-obligatoris oferta dues modalitats de batxillerat, Ciències de la Naturalesa i de la Salut i Humanitats i Ciències Socials, desglossats en 5 grups, 3 de 1r de batxillerat i 2 de segon. Tot en horari diürn i intensiu, de 8.00 hores a 14.45 hores. També acull els cicles de Sistemes Microinformàtics i Xarxa i Gestió Administrativa de Grau Mitjà i Administració i Finances, Administració de Sistemes Informàtics i Desenvolupament d'Aplicacions Informàtiques de Grau Superior. Aquests es poden cursar en horari diürn, o nocturn, començant a las 15.00 hores fins les 21.00 hores.

A nivell de claustre es procura sempre una interacció saludable amb tot el professorat, que volta els 70 membres, sent aproximadament un 40 % interí, que ha pogut quedar-se al centre gràcies a les propostes de continuïtat.

Respecte a les instal·lacions, l'institut ofereix el necessari per rebre un ensenyament complert: aules ordinàries per cada grup-classe i aules específiques; disposa de dos laboratoris, el de Física i Química i el de Ciències de la Naturalesa o Biologia-Geologia que estan dotats d'un projector i ordinador de manera que també és considerat un espai polivalent equiparable a una aula de ciències; aula d'idiomes; aula de tecnologia i robòtica (el taller), amb una impressora 3D i robots *Arduino* i aules específiques d'informàtica; l'aula -taller de Visual i plàstica; el gimnàs i les pistes esportives que utilitza sobretot el departament d'Educació Física i val a dir que també es beneficia de l'ús de les piscines i el centre multiesportiu municipal i les pistes d'atletisme; el pati; la cantina/menjador; un gran saló d'actes amb aforament per 300 persones, i la biblioteca, oberta durant tota la jornada lectiva que conté uns 3000 exemplars entre obres de consulta, novel·la i còmic de diversos continguts. Tanmateix, cada departament disposa de la seva pròpia biblioteca especialitzada i una videoteca.

Pel que fa al paper del centre en la ciutat, cal dir que participa d'un projecte de Servei Comunitari, on l'alumnat de quart d'ESO fa activitats de caire social, des d'acompanyament de primària a secundària, fins a serveis de mediació entre iguals a l'institut.

El PEC també insisteix en l'ús de les Tecnologies de la Informació i la comunicació, potenciades per tot l'equip d'informàtics del centre, que posen a punt serveis de la XEILL (Xarxa Educativa i Lliure), com per exemple, l'accés al *moodle* de totes les matèries i assegura el bon rendiment dels aparells vinculats a aquesta i el treball en línia. Per altra banda, cal considerar la possibilitat que l'alumnat pot utilitzar el telèfon mòbil o tabletetes i que aquests, en el marc de l'ensenyament de l'ús responsable de la tecnologia, serà també una eina més a emprar i a tenir en compte.

Així mateix, es remarca la necessitat de saber llegir conscientment, de manera que s'estableix un programa de lectura guiada a l'ESO, seguint tècniques ILEC.

3.2. Característiques del grup classe

Donada la ràtio del centre, els grups de 4t de la ESO es distribueixen essencialment en 4. La distribució entre els grups A, B, C, D i E atent sobretot a les seves expectatives respecte a la propera etapa i per tant s'agrupen seguint com a guia les optatives que trien. A grans trets podríem dir que tenim un 4t de caire més científic, un més humanístic i un més artístic. No obstant, els continguts i competències pròpies de la ESO els han d'assolir tots per iguals, tenint en compte les adaptacions necessàries d'alumnes amb característiques específiques i que queden recollits en els seus respectius plans individualitzats (PI). Per tant s'hauran d'adaptar alguns material i lliçons per assolir els objectius proposats per cada un d'aquests alumnes.

Aquesta programació ha de ser útil per als cinc grups-classe ordinaris i, amb algunes adaptacions puntuals també pels alumnes amb PI.

A causa de la matrícula viva, pot donar-se el cas que alumnat nouvingut s'incorpori durant el curs a qualsevol dels grups ordinaris, un tema burocràtic,

encara que en el seu horari quedaran reflectides les hores en les que assisteix a l'aula d'acollida, que pot ser tot el seu horari lectiu.

3.3. Perspectiva de gènere i d'igualtat

L'institut Puig Castellar potencia una educació i una convivència no sexistes, basades en la igualtat de dret i deures de les persones al marge del seu sexe a la seva preferència sexual. Es realitzen diversos tallers i activitats al llarg del curs escolar per treballar aquests aspectes. Alguns d'ells oferts des del Programa d'Activitats Educatives Complementaries (PAECC), de l'ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

4. Objectius de l'etapa

El currículum bàsic s'ha formulat partint del desenvolupament cognitiu i emocional en què es troba l'alumnat en aquesta etapa, de la concreció del seu pensament, de les seves possibilitats cognitives, del seu interès per aprendre, de la relació amb els seus iguals i amb l'entorn i finalment, de la seva transició cap a un pensament abstracte cap al final de l'etapa. Per això, s'han seqüenciat els continguts i els criteris d'avaluació i s'han distribuït per cursos considerant les característiques de l'alumnat de cada nivell educatiu i considerant la naturalesa del contingut mateix.

El currículum s'organitza en dos cicles. El primer que comprèn els dos primers cursos s'estructura en 6 blocs, 3 per cada curs.

En 1r de l'ESO els tres blocs de contingut reflexionen sobre la construcció de la identitat personal a través de la relació amb els altres en el seu entorn més pròxim. En 2n de l'ESO, el bloc 1 planteja qüestions de fonamentació de l'acció individual i social, que condueix a la necessitat de projectar la reflexió a l'àmbit de la justícia, dret i l'acció política (bloc 2) i, finalment, en 3r de l'ESO es tracta la internacionalització dels drets universals expressada en la DUDH i de l'anàlisi dels problemes del nostre món a fi que l'alumnat sigui conscient de la importància de la reflexió ètica en una societat globalitzada.

El 4t d'ESO s'articula al voltant de 3 blocs que pretenen analitzar la identitat individual i col·lectiva, els conceptes d'ètica i moral, i els sistemes ètics i polítics.

5. Competències de la matèria

Les competències bàsiques de la matèria de cultura i valors ètics pretenen desenvolupar en l'alumnat un seguit de competències personals, interpersonals i socioculturals tot aplegant i vertebrant continguts procedents de l'ètica, la filosofia i la història de la cultura.

Aquesta matèria té com a nucli la fonamentació dels valors ètics que han d'inspirar els criteris per tal de jutjar fets i accions. En ocupar-se dels valors, promou aquelles actituds imprescindibles per viure i conèixer en la societat actual, complexa i diversa.

Cultura i valors ètics inclou competències adreçades a millorar l'autonomia personal de l'alumnat recolzada en la deliberació reflexiva, asserenada i amb criteris, que consideri les conseqüències dels propis actes i els faci conscients de les responsabilitats que se'n deriven. També inclou aquelles competències orientades a millorar la capacitat de pensar críticament, d'avaluar la fiabilitat de les fonts d'informació i de cercar constantment la millora en la fonamentació del propi pensament per tal de prendre decisions davant de situacions noves, així com ser capaç de presentar i debatre els propis punts de vista de forma argumentada.

Com correspon a la formació que mereixen els futurs ciutadans i ciutadanes del segle XXI, la matèria conté, a més, competències relatives al respecte a un mateix i als altres, a la gestió assertiva i cooperativa dels conflictes interpersonals i al desenvolupament de les habilitats per al diàleg que promoguin la cultura de pau. També es pretén el desenvolupament de la sensibilitat moral, especialment el fet de posar-se en el lloc de l'altre, el sentit de la justícia i la preservació dels lligams afectius amb les altres persones. Així mateix, es proposa contribuir a fer l'alumnat competent per viure i convida en el pluralisme i en la diversitat d'identitats (de gènere, nacionals, ètniques, religioses...), tot descobrint els valors que es comparteixen més enllà de les identitats que diferencien.

Al mateix temps, es fomenta la consciència de les arrels culturals a través de les manifestacions artístiques i culturals, com la música, les arts plàstiques, la literatura i l'evolució del pensament sobre els valors amb relació a la noció d'ésser humà, les relacions humanes, la natura, la ciència i la tècnica.

Finalment, es proposa que l'alumne sigui capaç de treballar en equip de manera cooperativa i creativa, així com afavorir la participació activa com a ciutadà amb una actitud de compromís cívic per tal de promoure un augment de la qualitat democràtica de la nostra societat.

L'assoliment de les competències d'aquesta matèria s'ha de considerar com a producte del treball continu per mantenir-les, millorar-les i ampliar-les davant de situacions de complexitat creixent, atès que el caràcter bàsicament actitudinal de la majoria fa que avancin totes alhora i de forma interrelacionada. Per això s'ha optat per no graduar-les. Aquesta relació entre les competències comporta disposar, en canvi, d'un instrument d'avaluació per a l'observació sistemàtica que contingui indicadors de la consolidació de cada competència.

Dins de cada competència s'han determinat uns continguts clau que són essencials per assolir-la. Alguns d'aquests continguts poden estar al servei de l'adquisició de diverses competències. A més dels seus continguts conceptuals específics, la matèria es nodreix dels continguts d'altres matèries, com les llengües, les ciències socials o les de l'àmbit científicotecnològic.

Atès el caràcter prosocial de la majoria de competències de la matèria, ocuparan un lloc privilegiat en la metodologia totes les tècniques de dinàmica de grups que impliquin interacció entre els membres de la classe. També serà important

el recurs a les diverses arts. Convé, a més, que cada sessió setmanal constitueixi una unitat que es clogui en si mateixa i que contingui activitats variades.

Dimensió personal

Demana l'aprenentatge de les competències següents:

Competència 1. Actuar amb autonomia en la presa de decisions i ser responsable dels propis actes

Cercar la construcció de la personalitat moral per afavorir l'autocomprensió, l'autocontrol, l'autoregulació i la confiança en les pròpies possibilitats i en el marc del bé comú.

Continguts clau

- CC1. La presa de decisions: fases i conseqüències.
- CC2. Els criteris com a fonament de la presa de decisions.
- CC3. El concepte de llibertat i els seus límits.
- CC4. Les lleis i les seves implicacions ètiques i socials.
- CC5. Drets i deures en l'àmbit escolar, familiar i social.
- CC6. El fonament de la llibertat i l'autonomia en les diverses teories ètiques.

Competència 2. Assumir actituds ètiques derivades de la Declaració Universal dels Drets Humans

Promoure actituds ètiques i de relació que afavoreixen la convivència i el progrés de la societat inspirat en els valors universals.

Continguts clau

- CC7. La Declaració Universal dels Drets Humans de 1948.
- CC8. Algunes disposicions legals i institucions per a la defensa dels drets humans i de les llibertats.
- CC9. Situacions i contextos de conculcació dels drets humans i les llibertats.
- CC10. Els drets humans com a deures morals.
- CC11. Història i fonamentació dels drets humans. Les generacions de drets. Els drets de les generacions futures.

Competència 3. Qüestionar-se i usar l'argumentació per superar prejudicis i consolidar el pensament propi

Promoure l'ús de l'argumentació per construir interrogants formulats en bones preguntes i desenvolupar un discurs racional lliure de prejudicis i estereotips, i generador d'un pensament propi.

Continguts clau

CC12. El dubte i la formulació de les bones preguntes com a inici de la reflexió.

CC13. El bon argument.

CC14. Els aspectes d'una argumentació.

CC15. L'origen i la construcció dels prejudicis en el nostre context.

Competència 4. Identificar els aspectes ètics de cada situació i donar-hi respostes adients i preferentment innovadores

Posar-se en situació de superar les limitacions i projectar com es vol el món, amb capacitat imaginativa, originalitat i sostenibilitat. Una capacitat que ens projecta cap al futur i ens permet buscar alternatives i anticipar conseqüències.

Continguts clau

CC16. Els criteris morals i la seva fonamentació: cura, justícia, compassió, reciprocitat, imparcialitat...

CC17. Imaginació i creativitat aplicades a les decisions ètiques.

CC18. La millora i la innovació com a estímul de l'avenç col·lectiu.

CC19. Principals sistemes ètics del segle XX: derivacions de l'utilitarisme i ètiques apriorístiques.

CC20. Codis deontològics professionals i empresarials com a concreció de l'ètica aplicada.

Dimensió interpersonal

Demana l'aprenentatge de les competències següents:

Competència 5. Mostrar actituds de respecte actiu envers les altres persones, cultures, opcions i creences

Practicar la raonabilitat i l'acceptació de l'altre en les seves diversitats per aprendre a viure junts amb actituds de tolerància activa i respecte.

Continguts clau

CC21. La dignitat humana i el respecte. Consideració de la igualtat.

CC22. La pluralitat cultural, política, religiosa i altres.

CC23. Diversitat d'identitats. Les diferències i els seus contextos.

CC24. Valors universals i valors compartits. La convivència.

CC25. Àmbits d'actuació de poder i violència. Actituds de tolerància, solidaritat, compromís i les seves manifestacions externes.

Competència 6. Aplicar el diàleg i exercitar totes les habilitats que comporta, especialment per a la solució de conflictes interpersonals i per propiciar la cultura de la pau

Usar el diàleg com a reconeixement de l'altre, per a l'exercici d'actituds intel·lectuals (d'exploració, de recerca de criteris, de racionalitat, d'acceptació de la pluralitat, de flexibilitat) i afectives (de consideració, de confiança, d'autocontrol).

Continguts clau

CC26. El concepte de diàleg. Tipus de diàleg. El diàleg com a forma privilegiada de comunicació d'idees, de sentiments i de relació.

CC27. Les condicions del diàleg: ordre, claredat, atenció, intencionalitat...

CC28. Els valors del diàleg: comprensió, exclusió de violència, cooperació, participació, sinceritat, escolta, igualtat de les veus, assertivitat, respecte, racionalitat...

CC29. El conflicte. Anàlisi de conflictes. El tractament de conflictes interpersonals com a actor, com a espectador, com a afectat. Estratègies: conversa, negociació, mediació...

CC30. La cultura de la pau. Violència directa i violència estructural. Tipus de pau. Models i exemples de la cultura de la pau...

Dimensió sociocultural

Demana l'aprenentatge de les competències següents:

Competència 7. Comprendre i valorar el nostre món a partir de les arrels culturals que l'han configurat

Configurar-se la manera de ser i de comprendre el món a partir del sistema de valors i els grans relats que penetren els àmbits diversos de la cultura: la llengua, la ciència, el dret, la religió, les arts, etc.

Promoure en l'alumne la comprensió i la valoració de les arrels culturals, com a dues capacitats diferenciades i complementàries.

Continguts clau

CC31. La tradició grecoromana, la judeocristiana i la il·lustrada europea entorn de les cosmovisions de: a) el món, b) l'ésser humà, c) la història, d) la divinitat.

CC32. Els principis que es desprenen de les tres cultures. Exemples.

CC33. Els principis i valors que perviuen en els nostres dies. Aportació budisme i islam. Referència a diferents teories ètiques.

Competència 8. Copsar les dimensions ètiques dels grans relats literaris i de les obres artístiques

Promoure en l'alumne la lectura, la interpretació i la valoració, dins la creació literària i artística de la història, dels significats ètics que manifesta.

Continguts clau

CC34. Els grans relats de la cultura grecoromana, els seus relats bíblics, de matriu judeocristiana, i les obres clàssiques del pensament filosòfic i il·lustrat com a expressions de comportaments ètics.

CC35. Les obres literàries modernes i contemporànies, les arts plàstiques (arquitectura, escultura, pintura) i les arts immaterials (música, teatre, dansa i cinema), com a expressions de comportaments ètics.

Competència 9. Analitzar críticament l'entorn (natural, científicotecnològic, social, polític, cultural) des de la perspectiva ètica, individualment i de manera col·lectiva

Formar-se criteris propis per valorar fets i situacions, tant de contextos propers com de més llunyans.

Continguts clau

CC36. Diferència entre fins i mitjans. Relació entre pensament i acció.

CC37. Ciència i tecnologia com a àmbit de debat ètic (bioètica...).

CC38. L'exercici de la política i les seves repercussions ètiques.

CC39. El medi natural i les seves aplicacions (ètica del consum, medi ambient).

CC40. Tradicions, costums i creences.

CC41. Els mitjans de comunicació: tractament de la informació. Informació i comunicació en la xarxa.

Competència 10. Realitzar activitats de participació i de col·laboració que promoguin actituds de compromís i democràtiques

Promoure les bones relacions entre l'alumnat i la recerca d'un objectiu comú com a base de la participació i el treball en equip.

Experimentar i protagonitzar accions de compromís cívic (dins i/o fora del centre) a partir de les quals es posi en pràctica l'exercici actiu de la ciutadania i es posin en joc els coneixements i les capacitats al servei de la comunitat.

Continguts clau

CC42. Les normes i els criteris del treball en grup i en equip.

CC43. Valors i actituds a partir d'un sistema democràtic: solidaritat, bé comú, compromís, diàleg.

CC44. Àmbits de cooperació i participació: voluntariat, ONG, centres d'assistència comunitària.

CC45. La xarxa educativa en el territori: escoles, museus, sales d'art, centres artístics, biblioteques, centres esportius, esplais.

L'ensenyança de Cultura i valors ètics assegura la consecució de competències bàsiques i transversals. En primer terme, la matèria contribueix a desenvolupar les *competències relatives al pensament crític i la resolució de problemes*, des del moment que incideix en la necessitat d'analitzar, plantejar, argumentar i donar solucions fonamentades als problemes ètics, sent precisament aquest l'eix sobre el qual gira tot el currículum i el caràcter específic del saber ètic, ja que tot requereix una demostració racional.

Les competències socials i cíviques, la de consciència i expressió cultural, així com la de treball col·laboratiu, s'incrementen quan es reflexiona sobre el fonament ètic de la societat i es pren consciència de la importància dels seus valors culturals. A més, la solució de conflictes interpersonals de forma no violenta promou en l'alumne l'interès per desenvolupar actituds de tolerància, solidaritat, compromís i respecte a la pluralitat cultural, política, religiosa o de qualsevol altra naturalesa.

La competència d'aprendre a aprendre es promou mitjançant l'exercici dels processos cognitius que es realitzen en el desenvolupament del currículum, com ara analitzar, sintetitzar, relacionar, comparar, aplicar, avaluar, argumentar, etc. i promovent en els alumnes el gust i la satisfacció que produeix el descobriment de la veritat.

D'altra banda, l'ús sistemàtic del debat, el diàleg, la presentació de dilemes ètics i les seves possibles solucions, contribueix al desenvolupament de la *competència en comunicació lingüística* perquè exigeix exercitar-se en l'escolta, l'exposició d'idees i la comunicació de sentiments, utilitzant tant el llenguatge oral com altres sistemes de representació. Especial importància té el *desenvolupament del sentit de la iniciativa, l'emprenedoria i la competència digital*, en els treballs d'investigació que l'alumne realitza i en l'elaboració de projectes de difusió dels valors ètics, els drets humans, etc.

El valor d'aquesta reflexió ètica i l'enfocament metodològic han de centrar-se a dotar els alumnes dels instruments de racionalitat i objectivitat necessaris perquè els seus judicis valoratius tinguin el rigor, la coherència i la fonamentació racional que requereixen a fi que les seves eleccions siguin dignes de guiar la seva conducta, la seva vida personal i les seves relacions socials, utilitzant per a això, tècniques de confrontació d'idees, selecció i anàlisi d'informació i de texts, així com per a la presentació oral i escrita de conclusions racionalment fonamentades, entre altres.

6. Continguts claus, unitats didàctiques i temporització.

El curs es desenvolupa al llarg de 35 setmanes. La matèria de Cultura i Valors Ètics-Cívics s'imparteix a raó d'1 hora setmanal. La programació intenta incidir en els aspectes rellevants del desenvolupament dels alumnes de 4t de la ESO: la

seva identitat, la pertinença al grup i la construcció d'un projecte de vida a partir de qüestions com el bé, la responsabilitat i la convivència.

Cal preveure la possibilitat de que algunes sessions no es puguin dur a terme a causa de sortides, vagues o festes nacionals, autonòmiques o de lliure disposició. Davant d'aquesta circumstància es contempla ometre algunes dinàmiques d'aula però oferir alternatives o el recurs per treballar-ho a casa, per tal que es puguin assolir els continguts.

TRIMESTRE	UNITAT	SESSIÓ	PROPOSTA
1r Setembre desembre (Nadal)	1 El Jo	1	Presentació: criteris d'avaluació, dinàmiques previstes, activitats d'avaluació.
		2	A la recerca de la identitat.
		3	Qui vull ser.
		4	Nosaltres som nosaltres?
		5	Nosaltres som nosaltres? Xarxes socials
	2 Els altres	6	Jo i els altres. Multiculturalitat.
		7	Jo i els altres. Diversitat i conflicte. Violència de gènere
		8	Exercici de màscares.
		9	Exercici de màscares.
		10	Habilitats socials.
		11	Habilitats socials. <i>Rol Playing</i> .
		12	Activitat d'avaluació sobre la identitat i habilitats socials.
		13	Avaluació i rúbrica.
2n Gener a Març (Setmana Santa)	3 Moralitat	14	Dimensió moral de l'ésser humà.
		15	Creixement moral.
		16	Llibertat: capacitat de decidir. Construcció del mapa conceptual.
		17	Llibertat: judicis de valor. Exercicis conjunts.
	4 El bé	18	Responsabilitat: maduresa, còrtex prefrontal, eximents.
		19	Relativisme: què fa bona una acció?, universalisme.
		20	Què és el Bé?. Dilemes morals. Visionat d'escenes sobre el bé al llarg de la història: escenes de pel·lícules, cançons.
		21	Exercici avaluable: <i>L'anell de Gíges</i> .

		22	Devolució de l'exercici avaluable i rúbrica.
3 Març a Juny (Final de curs)	5 Teories ètiques	23	Teories ètiques. Hedonistes/deontològics
		24	Intel·lectualisme socràtic.
		25	Epicur. L'ataràxia.
		26	Diògenes. El cinisme com una defensa.
		27	Aristòtil. El terme mitjà.
		28	I. Kant. Imperatiu categòric.
		29	S. Mill. L'utilitarisme.
		30	F. Nietzsche. Vitalisme. Demanem l'activitat d'avaluació (fotografia) i mapa conceptual.
		31	Activitat d'avaluació.
	6 Viure en societat	32	Utopies/distòpies. Qui ens mana, ciutats del futur.
		33	Utopies/distòpies. Intel·ligència artificial. La llibertat dels robots, ciborgs.
		34	Presentació de la proposta d'utopia/distòpia.
		35	Presentació de la proposta d'utopia/distòpia. Intercanvi d'opinions. Cloenda.

6.1. Seqüenciació d'unitats didàctiques

Les unitats didàctiques es troben adjuntes en un annex.

7. Metodologia i orientacions didàctiques.

La matèria de Cultura i Valors ètic-cívics desenvolupa elements amb certes particularitats respecte a altres matèries. A nivell logístic ens hem d'organitzar a raó d'una hora setmanal per tant, haurem de prioritzar els continguts necessaris i incloure a la vegada la possibilitat a l'alumnat d'exposar les seves idees, vivències o expectatives ja que, i això ens porta a un altre de les característiques de la CIVE, és habitual que se sentin identificats o apareguin inquietuds personals relacionades amb les unitats. Alhora s'ha d'adequar al seu desenvolupament cognitiu i la seva edat. Resulten molt enriquidores les tasques de reflexió en grup doncs afavoreix l'aprenentatge entre iguals i fomenta la cooperació. És beneficiós com a eina per reforçar a l'alumnat aprendre del saber

fer dels companys i alhora ajuda a que els alumnes més resolutius consolidin els seus coneixements i posin en valor allò après.

Essencialment fem servir una metodologia activa i participativa que els faci sentir implicats en el seu procés d'aprenentatge, d'aquesta manera aquest serà significatiu. Posar exemples de la vida els ha de fer veure la quotidianitat dels continguts vistos.

El Seminari de Filosofia no utilitza llibre en aquesta matèria i les unitats didàctiques es construeixen de forma conjunta entre els membres del departament. Per motiu de l'edat de l'alumnat i les seves característiques cognitives i emocionals pròpies d'aquest nivell, les explicacions magistrals del professorat ocupen un espai molt breu i es centren en l'explicació i clarificació dels conceptes més abstractes propis de l'assignatura.

Les activitats estan diversificades i cerquen la vessant més pràctica i vivencial possible perquè l'alumnat pugui assolir els objectius i les competències pròpies de la matèria.

Moltes de les activitats són grupals i, per aquest motiu, es valorarà el grau de participació i cooperació dins del grup. Els criteris per portar a terme aquesta observació serien els següents:

- Interès i actitud inicial: grau de motivació.
- Interès en la realització del treball.
- Formes de participació: creativa, activa, passiva, participa de manera dirigida, negativa, etc.
- Estil de participació: impositiu, individualista, reflexiu, obert, conciliador, gracios, etc.

Donada la idiosincràsia i els continguts tractats en la matèria també es procurarà observar el nivell de desenvolupament moral:

- Manifesta un pensament egocèntric. Refereix les coses a la seva pròpia experiència o perspectiva personal. Li costa posar-se en el lloc d'un altre.
- Atén a raons de premi o càstig o al respecte a l'autoritat externa per a fonamentar les seves opinions o comportaments morals.
- És individualista, però reconeix els interessos dels altres. És capaç d'acordar per mitjà de pactes.
- Argumenta sobre la base de la justícia equitativa. Les regles han de ser iguals per a tots i per a totes.
- Ha adquirit una major perspectiva social. És capaç de posar-se en el lloc de l'altre.

8. Avaluació de l'alumnat

La matèria de cultura i valors ètics conté dues característiques rellevants per a l'avaluació rigorosa dels aprenentatges que demana:

1. La llista de les deu competències de la matèria de cultura i valors ètics no és jeràrquica ni tampoc cronològica, sinó que, igual que les dimensions que les agrupen, les competències interactuen i guarden relació les unes amb les altres.

Aquesta raó comporta que les tècniques d'avaluació han de plantejar entorns que permetin distingir una competència de l'altra i, a la vegada, reflecteixin la relació entre elles. El grau de complexitat de les tècniques d'avaluació s'ajustarà a cada curs escolar.

Són exemples de tècniques d'avaluació:

- Observació de comportament espontani.
- Creació de situacions reals o simulades mitjançant estudi de casos.
- Autoavaluació.
- Avaluacions creuades, mútues.
- Redaccions espontànies que projecten el posicionament propi.
- Cròniques, exposicions que incorporin els judicis valoratius que emeten les persones implicades.
- Confecció d'obres (poema, dibuix, fotografies...) representatives de les situacions tractades.
- Presentació d'una notícia, un esdeveniment.

2. Les deu competències inclouen capacitats de diferents tipus i l'aprenentatge d'aquestes capacitats és dinàmic, obert i en evolució.

Les capacitats que integra una competència són de caràcter:

- Cognitiu: descobrir, argumentar, aportar, opinar, comprendre, treure conclusions, dialogar.
- Hàbit: col·laborar, innovar.
- Actitudinal: valorar, respectar, prestar atenció, ser responsable, comprometre's.

6.1. Criteris d'avaluació i de recuperació

La nota numèrica de cada avaluació comprèn tres aspectes: les proves escrites (50%), els treballs, lectures i exercicis (30%); i l'actitud mostrada en el comportament, constància, interès i assistència (20%).

ACTIVITATS D'AVALUACIÓ	PERCENTATGE
------------------------	-------------

Proves escrites	50%
Treballs grupals i exposicions orals	20%
Tasques fetes fora de l'aula	10%
Activitats puntuals (visionat, lectura o escolta de documentals, notícies, cançons)	10%
Àmbit social i personal	10%

Per poder fer la mitjana aritmètica cal tenir en cada prova o treball un 4 com a mínim. L'arrodoniment de la nota amb decimals és sempre a la baixa a l'hora de posar la nota a les Actes trimestrals. En el moment d'establir la nota global, les notes compten amb tots els decimals i l'arrodoniment es realitzarà en funció de la valoració global de tot el curs.

Proves de recuperació de cada avaluació durant el període lectiu següent amb una prova escrita i un dossier que reculli les activitats realitzades durant el trimestre, excepte el tercer trimestre per manca de temps. La nota màxima de recuperació és un 5. La nota mínima de trimestre per fer la nota final és també un 4, si feta la mitjana aritmètica de les tres avaluacions no s'obté un 5, s'haurà de recuperar la matèria. Dos trimestres suspesos comporta haver de recuperar tota la matèria.

6.2. Instruments d'avaluació

L'anàlisi de tasques el constituirà el **dossier o quadern de classe**, en què els alumnes reflectiran el treball realitzat a través dels exercicis proposats. La seva actualització i correcció permetran avaluar el treball, interès i el grau de seguiment de les tasques del curs per part dels estudiants. Es valorarà especialment la capacitat d'argumentació moral i la claredat de conceptes.

Proves de control: proves objectives, per a mesurar l'aprenentatge de conceptes i definicions bàsiques. Podran ser orals o escrites. **Proves d'elaboració:** s'haurà de mostrar el grau d'assimilació dels continguts proposats en la programació. Avaluaran la capacitat dels alumnes per a estructurar amb coherència la informació, establir interrelacions entre factors diversos, argumentar lògicament. Proves de resposta llarga, en què puguin realitzar algun comentari de text i plantejar i resoldre problemes morals.

Exposició dels treballs realitzats: valoració de treballs o tasques realitzats per l'alumnat.

Els debats: un debat és una discussió entre dues o més persones sobre un tema controvertit amb la finalitat d'intercanviar idees i arribar a un acord (si és possible). L'objectiu mínim resideix en conèixer què diu l'altre i per què ho diu. Estructura del debat:

1. Abans de començar s'explica el títol del tema i cadascú expressa la seua postura a favor o en contra del mateix.
2. S'escullen tres persones a favor i tres en contra i se'ls hi dona un temps per a preparar-ho.

3. Cada grup elabora una exposició inicial en què expressa la seua opinió i els seus arguments en defensa de la seua postura, sense interrupcions.
4. S'obre un torn de rèplica en què cada grup replica els arguments de l'altre.
5. Al final, cada grup presenta una conclusió, un breu i intens resum dels seus arguments i de les crítiques essencials als arguments contraris.
6. S'obre un torn en que la resta de la classe pot fer preguntes als dos grups.
7. Al final, es pot votar per qui ha donat els millors arguments o ha resultat més convincent.

La redacció: En cadascun dels temes cal fer una sèrie de preguntes essencials que cada alumne ha de respondre individualment en forma d'assaig o redacció. En aquest sentit, cal:

1. Informar-se sobre el tema i preguntar-se per què es té una determinada opinió.
2. Organitzar la informació:
  - Introducció (es presenta el tema, s'indica de què es va a parlar i en quin ordre)
  - Desenvolupament dels temes presentats en la introducció, exposant les pròpies idees recolzades en dades.
  - Conclusió (resum de les idees més importants).

9. Atenció a la diversitat

Partim del fet que es tracta d'alumnes que tenen unes necessitats educatives ordinàries i presenten unes dificultats que poden ser superades amb un suport educatiu temporal. En aquest context, es considera molt important el treball que es pot realitzar amb ells dins de l'aula, a més del suport individualitzat per part del departament de Psicopedagogia. La tasca del professorat de la matèria que atén aquests alumnes anirà encaminada sempre a la consecució dels aprenentatges definits per a tot el grup i, amb la col·laboració del professor de suport, s'establiran adaptacions no significatives que permetran accedir als alumnes als aprenentatges.

Aquest alumnat manté PI's que són revisats trimestralment per comprovar si s'han assolit els objectius proposats o s'han d'adaptar a la situació de l'alumnat segons el criteri de l'equip docent i del Departament de Psicopedagogia.

Les estratègies per atendre aquest alumnat les recollim a continuació:

- Incloure activitats per a detectar coneixements previs i trobar punts de ancoratge de les noves activitats.
- Planificar clarament els objectius, continguts i activitats: diferenciació i progressió clara de continguts.
- Incloure objectius flexibles, tenint clar quins són els prioritaris.

- Cuidar els missatges a l'hora de proposar la tasca a l'alumne: assegurar-nos que ha entès la consigna, que sigui un element motivador a l'hora de plantejar la tasca, que els missatges siguin clars, etc.
- Analitzar si hi ha una adequació entre les estratègies dels alumnes i la solució de tasques proposades.
- Tenir preparats instruments variats per a la realització d'activitats i de la avaluació, adaptats a distints nivells de dificultat, per a avaluar tant de forma oral com escrita.
- Utilitzar el mateix referent per a l'avaluació que per a la resta de companys, tenint en compte la possibilitat d'establir en la mateixa adaptacions metodològiques.

Els objectius mínims a assolir es troben en un document annex a les pròpies programacions distribuïts per nivells i matèries.

10. Materials utilitzats. Bibliografia i webgrafia

El professorat del Seminari de Filosofia utilitza els següents materials per aconseguir els objectius didàctics i l'assoliment de les competències pròpies d'aquest àmbit.

El material per al desenvolupament de les classes de **Cultura i valors ètics de 4t** és subministrat pel professorat i permetrà elaborar un **dossier** que restarà en propietat de l'alumnat.

Cal esmentar el taller que realitzarà l'associació Grup *Eirené* amb aquest alumnat: “Desarmem-nos”, taller sobre el negoci que suposa l'armament i el percentatge que ocupa en els pressupostos generals dels Estats. Els talleristes proporcionen el material per dur-la a terme i material d'ampliació per treballar a classe.

La bibliografia i webgrafia més rellevant utilitzada en aquest nivell seria la següent:

Bibliografia

- APPIAH, Kwame A.: *Experimentos de ética*, Katz, Madrid, 2007.
- CAMPS, Victoria: *Breve historia de la ética*, RBA, Barcelona, 2017.
- CORTINA, Adela: *¿Para qué sirve realmente la ética?*, Paidós, Barcelona, 2013.
- ESTRADA, Lourdes: *Com treballar els dilemes morals en l'aula*, en *Filosofia, ara!* Revista per a pensar. filoara.cat. Vol. 3 (2016) No. 1
- GÓMEZ, Carlos: *Doce textos fundamentales de la Ética del siglo XX*, Alianza, Madrid, 2002.
- MARTÍNEZ, Robles: *Els dilemes morals*, UOC, Barcelona, 2008.

- NEWMAN, Debbie y WOOLGAR: *A favor i en contra. El libro del debate*, Rialp, Madrid, 2018.
- SAVATER, Fernando: *Ètica per al meu fill*, Grup 62, Barcelona, 2009.

Webgrafia

- <http://www.xtec.cat/~asarsane/index.html>
- <https://valorsetics.weebly.com/>
- http://www.edu365.cat/eso/cultura_valors/index.html
- <http://www.xtec.cat/~lvallmaj/index2.htm>

Filmografia

- <https://www.rtve.es/alacarta/videos/millennium/millennium-para-sirve-realmente-etica/2950062/>, entrevista a Adela Cortina.
- <https://www.diarilaveu.com/violencia-genere-causes-evolucio-diferencies-amb-domestica>
- <https://www.youtube.com/watch?v=97HSSCrRS-8>, curt sobre la identitat basat en el mite de la caverna.
- https://www.youtube.com/watch?v=j4bX6B27t5E&feature=emb_logo, documental sobre Epicur de la sèrie *Filosofia per ser feliços*.
- <https://www.youtube.com/watch?v=bOxV3RnCrYI>, documental sobre Nietzsche de la sèrie *Filosofia per ser feliços*.
- <https://www.youtube.com/watch?v=r36DLCBZTOK>, documental sobre Sòcrates de la sèrie *Filosofia per ser feliços*.
- <https://www.youtube.com/watch?v=qYUohTprTAc>, vídeo sobre l'ètica aristotèlica de *Unboxing Philosophy*.
- https://www.youtube.com/watch?v=aDIa_CtOd3g, resum ètica utilitarista de la web filoselectivitat.cat de Lluna Pineda.

Sèrie *Black Mirror*.